

blagi namen doseči. Al premalo jih je še in premalo zdatne so, ker štejejo premalo družbenikov. Vsak kmet bi mogel stopiti kot ud kmetijske družbe v poddružnico.

Ker pa kmet najraje le to verjame, kar vidi in z roko zagradi, je živa potreba, da so mu velike kmetije in grajšinske posestva kot izgledna šola.

Pokažimo le ubožnemu, nezaupljivemu in kratkovidnemu kmetu pot k premožnosti na njegovem lastnem svetu in dajmo mu pomočkov v roko, gotovo si bo začel sam prizadevati, do premožnosti priti; pridnost in delavnost se bote v njem zbudile in kmalo se bo odpovedal stari vraži, da je „staro kopito najbolje“ in sam bo začel svojo kmetijo zboljševati.

Še celó marsikter zanikernik, če le niste že popolnoma zatopile njegovega duha nemarnost in pijančevanje, kateremu se je, kakor sam spozná, iz skerbí in nevolje nad svojo revšino udal, bo dobroto spoznal in se z večjo ljubeznijo kmetije lotil, vidši, da od dné do dné boljša prihaja. Za ustanovljenje taci poddružnic kmetijskih družb morejo pa najbolj duhovni gospodje pripomožni biti; ker ima kmet največ zaupanja do njih, jih bo najložeje stalo, mu dobrotljivost taci naprav jasno dokazati.

Poddružnice kmetijske po kmetih bi se pa mogle večkrat v letu sniti v posvetovanje, da bi mogel vsakdo svoje mnenje in ravnanje brez ovinka povedati. Tako bi se dalo natanko pozvediti in prevdarjati, kaj je koristno kaj ne, in kaj je posnemanja vredno.

V našem cesarstvu je še veliko rodovitnega sveta, kateri pa se slabo obdeluje ali celó neobdelan leži, ker manjka kapitalov. Če bi se v podporo kmetijstva posebne kmetijske zaloge ustanovile, bi ne odperli samo kmetijstvu lepšo prihodnost, temoč tudi bogastvo cele države bi se pomnožilo.

Da bi pač visoka vlada to v prevdarek vzeti blagovolila!

Kjer je kmetijstvo na visoki stopnji, ondi cvete tudi obertništvo in kupčijstvo; kjer kmetijstvo cvete, ondi stoji država zmiraj na terdnih nogah. Kmetijstvo je nevsahljiv studenec deželnega premoženja, — gotova pot k moralnemu državnemu redu, in ravno zavoljo tega je posebne podpore vredno.

Posneli smo ta spis iz nemškega pod nadpisom: „Welches sind die Ursachen der jetzt so häufig vorkommenden executiven Feilbietungen, und durch welche Mittel liesse sich die Lage der kleinern Grundbesitzer je nach den provinciellen und örtlichen Verhältnissen heben und verbessern? Preisfrage der „Neuesten Nachrichten“, Beantwortung von Johann Pl., Pfarrer in Oels in Mähren“.

Živinozdravilske reči.

Bolezen v gobcu in na parkljih.

Iz Klane*) nam pišejo častiti gosp. Jakob Sajovec to-le: „Že zdavnej je pri nas bolezen med živino (volmi, kravami, ovčami), da jo gobec, jezik in noge bolé; ne more ne jesti ne hoditi, in jezik ima kakor zasmojen in mehurčast; to včasí manj, včasí delj časa terpi. Prosimo vas „Novice“ za kakošen svet“.

Odgovor vredništva. Zlo navadna je ta živinska nadloga. Napada največkrat goveda, ovce in prešiče, manjkrat konje. Izperva se po posebnih, še ne dosti znanih vremenskih pomladanskih ali jesenskih uimah začne pri posamnih živinčeti ali pa napade, ko bi trenil, mnogo živine na enkrat. Dostikrat je nalezljiva, zlasti na parkljih, in se potem kakor kuga izširja. Čudna lastnost te bolezni je, da se rade po dve ali celó po tri bolezni

združijo, namreč bolezen v gobcu z boleznijo na parkljih (gosenco) in pa včasih tudi z boleznijo na vimenu. Tù in tam ji pravijo ovčeeč ali sajovec. Snažnost je pri tej bolezni večidel, ako ni huda, prvo in dosti zdatno zdravilo.

Vneti in boleči gobec naj se rahlo spira z okisano ali slano vodo; masec jesiha se zmeša z bokalom vode ali se pest soli raztopi v nji, zraven pa pridene enmalo moke, in če moreš, enmalo sterdi (medú), da se ta voda vleče in gobec prevleče, kadar okoli lesene žlice rahlo cunjo ovežeš, jo v to vodo pomočiš in ž njo gobec rahlo otiplješ (pa ne dergneš). Grozno škodljivo je, s čebulo, česnom, poprom ali drugimi takimi ostrimi rečmi boleči gobec spirati. Treba je, da se živini večkrat hladne vode ponudi, da si gobec sama spere. Kadar so se mehurci prederli, pomaži rane večkrat s sladko smetano in belakom. Če se te rane gnojé, napravi mazilo iz 4 beljakov pa 1 lota sirovega galuna. Če živinčetu gobec gnjije, je treba ga spirati z žajbelno vodo in vodo kuhane hrastove skorje, kateri se enmalo kafrovca prilije. Klaja naj se bolni živini daje le mehka, da ji gobca ne bode ali rani; pijača močnata; snažnost v škafih in jaslih je potrebna. Zdrava živina naj ne stoji poleg bolne in naj svoj škaf ima.

Bolezen na parkljih, kateri tudi gosenca ali červ pravijo, pa napačno, ker ni ne gosence ne červa pri tej bolezni, je večkrat združena z boleznijo v gobcu. Ker so bolečine včasih hude, ne more živina na nogo stopiti in ne hoditi. Med parklji je vnetje večidel najhuje. Gnojni steržen, ki se tù pri ovčah napravi, imajo ljudje po krivici za gosenco ali červa. Če izperva le vneti živi deli pod rogom se gnojiti ali gnjiti začnó, se ločijo parklji tam pa tam; to je huda in dolgočasna bolezen, pa potem tudi, zlasti pri ovčah, nalezljiva. — Izperva, dokler bolezen obstoji le v vnetji, je merzla voda poglavitno zdravilo za boleče parklje, ki naj se ovijó v cunje, ki se od časa do časa polijó z merzlo vodo; tudi s kislim zeljem se ovijajo ali z ilovco namažeje in potem pridno z vodo polivajo, da je ilovca zmiraj vlažna. Ko pa tako parklje močimo, glejmo vendar na to, da živina ne stoji v luži, ampak da ji suhe postelje (nastelje) ne manjka. Tako imenovano „gosenco“ ali „červa“ z verjó (štrikom) dergniti med parklji, je ravno tako neumno kakor škodljivo. Kadar se pod rogom gnoji ali gnjije, je že več vednosti treba, da se bolezen ozdravi. Ločeni rog se more odrezati, gnojni deli spirati s vodo kuhane hrastove skorje; smerdljiva gnojnica se mora odpravljati z umivanjem z dišečimi rečmi, kafrovcom itd. gnjili deli, divje meso itd. pokončavati z žganim galunom, z oestro vodo, v kateri je raztopljen razjedljivi kupreni ali plavi vitrijol itd. Snažnost nastelje je pa perva pogodba. Zdrave živinčeta naj se ločijo od bolnih. Kadar je bolezen pri kraji, naj se dobro dobro očedi celi hlev.

Tako naj se ravna pridno in marljivo v vsem, da je bolezen pred konec in da ne postane kužna. Sploh bi bilo pa želeti, da bi naše slovenske bukve, ki zapopadejo vse živinske bolezni in druge potrebne reči, bile v rokah vsakega gospodarja.

Naturoznanska drobtinica.

Lunini krajec — prerok vremena.

V francozkih novicah „Main et Loir“ piše zvedeni gosp. abé Tallereau od luninih krajev to-le: „Dovolite mi, gosp. vrednik, da v vašem časniku nekaj naznamim, kar so poterdile 25letne skušnje: „Če je ob času šipa ali mlade lune — kakor pravijo — njeni krajec „gori obernjen“ je to znamenje, da bo celi mesec suho vreme; če pa je drugač obernjen, to je, proti izhodu ali tisti strani sveta, kjer sonce izhaja, bo vreme spremenljivo“. Verjemite mi, da si

*) Klana je 3 ure od Reke in pol ure na desno od cesarske ceste, ki pelje iz Reke v Terst. Mislim, da Klana sliši k Čičarii, kakor nošnja kaže. Če kdo drugač vé, naj pové. Sajovec Jakob.

tega si nisem sam izmislil, ampak da je to že stara skušnja, pa malo znana. Pred 25 leti, mesca suša, mi je rekel star kmet: „Letos, gospod, bo senó drago; mesec obrača svoja rogova navzgor, in to pomeni sušo“. Kot neverni Tomaž se mu smejam, češ, to je bôsa. Al še tisto leto kakor v vseh sledečih sem se prepričal, da moj prerok res ni slame jedel. Leta 1857 in 1858 so bili lunini kraji skor vsak mesec navzgor obrnjeni, in znano je, kakošna suša je té leti bila. Temu dostavljam le še to, da tudi divjaki v Ameriki to vedó.“

Po tem takem vendarle ni v vsem resnica, kar naš mojster pevec „Zvezdogledom“ poje:

„Vsi pojte rakom žvižgat,
Lažnjivi pratikarji,
Lažnjivi zvezdogledi,
Vremena vi preroki!“

Naj tedaj tudi naši gospodarji ne zanemarjajo lune pogledati, kadar bi radi vedili, kakošno bo vreme.

Nova cesarska postava za rokodelstva in obertnije.

Oklicana je nova postava, ktera bo po vseh deželah našega cesarstva, razun Beneškega, mesca majnika veljavo zadobila. Ker ta postava, ki bo po vsem prekucnila dosedanje navade in razvade rokodelstva in obertništva, globoko sega v naše vsakdanje življenje, jo bomo v „Novicah“ natisnili celo po cecarskem patentu berž ko ga bo deželni zakonik razglasil v slovenskem jeziku. Danes pa že posnamemo poglobitniše reči iz nove postave, da dobijo bravci naši zapopadek od nje.

Vse obertnije in rokodelstva po ti novi postavi razpadajo v dvojne. Ene so take, da jih more začeti in ž njimi se pečati vsak (ali se je rokodelstva ali obertništva učil ali ne) proti temu, da gosposki le na znanje dá, da se bo lotil tega ali unega rokodelstva ali obertništva in se vé da davek plača, ki je za-nje določen. To so tako imenovane proste ali svobodne rokodelstva in obertništva. Druge so pa take, za ktere je treba gosposkinega dovoljenja, da se jih sme kdo lotiti. Te se imenujejo dovoljene ali koncesijonirane.

Tako določuje prvo poglavje nove postave.

Drugo poglavje govori najpopred od tega sploh, kar je treba, da more kdo samostojen rokodelcec ali obertnik biti, potem pa od tega, kaj je treba, da more kdo prosto rokodelstvo ali obertništvo početi, in kdaj se more dovoljenje dobiti.

Poglavitni pogoj za vsako samostojno rokodelstvo ali obertništvo, naj spada med proste ali dovoljene, je ta, da ima človek po postavah pravico, s svojim premoženjem sam gospodariti. Možk ali ženska — to ne dela nobenega razločka; kakor možki tako morejo vprihodnjič tudi ženske se pečati z rokodelstvi in obertnijami.

Sledeče rokodelstva in obertništva spadajo med tiste, za ktere se mora od gosposke dovoljenje dobiti in ktere se tedaj brez dopuščenja ne smejo opravljati:

1) natiskavci bukev, pisem, podob ali kar koli na papir, in ki v kuper, jeklo, les ali kamen režejo pisma, podobe ali kar koli, in ki kupčujejo z bukvami, podobami in muzičnimi rečmi,

2) izposojevavnice takih reči in pa bravnice;

3) ki se pečajo z občasno vožnjo ljudi,

4) najemni vozniki, ki na očitnih mestih s svojimi vozovi stojé, da prepeljujejo ljudi sém ter tje,

5) brodniki,

6) zidarji, kamenarji, tesarji,

7) dimnikarji,

8) trebivci kanalov ali jarkov,

9) konjoderci,

10) izdelovavci in prodajavci orožja in streliva, in zlasti puškarji,

11) izdelovavci in prodajavci gradiva za umetalni ogenj (Feuerwerk),

12) barantači z obnošenimi oblačili in posteljami, z obnošenim perilom in staro zlato, sreberno ali kakoršno koli starinsko robo,

13) prodajavci strupenih reči in zdravilnih zelišč,

14) gostivnice (oštarije), žganjarije, kavarnice.

To so obertnije in rokodelstva, za ktere je dovoljenja treba.

Vse druge, ki niso pod temi 14 verstami imenovane, spadajo med proste, za ktere ni treba nobenega dovoljenja, ampak le to, da se naznanijo gosposki.

§. 30 pravi, da c. k. ministerstvo notranjih oprav ima v soglasji s policijskim ministerstvom pravico, pozneje še kako drugo rokodelstvo ali obertništvo v versto dovoljenih postaviti, ako bi skušnja učila, da je sploh ali le za kak poseben kraj premembe treba. Ravno tako pa se more kako zdaj v versto dovoljenih obertnij ali rokodelstev spadajoče rokodelstvo ali obertništvo iz te verste vzeti in djati v versto prostih.

Pri pekih in mesarjih (ki pride zdaj v versto prostih rokodelstev) in pa pri dimnikarjih (ki so v versti dovoljenih) ukazuje nova postava, da ne smejo, če so pekarstvo, mesarstvo ali dimnikarstvo začeli, popustiti svojega rokodelstva kadar bi hotli, ampak oni morajo to popred gosposki na znanje dati, in ako ta za potrebno spozná, morajo še nekoliko časa, najdalje pa 2 mesca, pri svojem rokodelstvu ostati.

Nova postava določuje še veliko drugih reči na drobno, ki se stikajo s prostimi in dovoljenimi rokodelstvi in obertništvi, — govori od sejmov in tergov, od razmer rokodelskih učencov in pomočnikov (kselov) do mojstrov, in še več drugih reči, ktere bomo povedali, ko bomo celo postavo natisnili.

O tej novi postavi sploh bomo menda priložnost imeli še večkrat govoriti. Danes le to rečemo, da nekteri jo bojo z velikim veseljem sprejeli, nekteri pa bojo hudo mermrali, — nekteri bojo prerokovali vse dobro od nje, drugi pa vse slabo. Uno in to pa se danes ne opira še na nobeno gotovo podlago, ker skušnja čez ene leta bo še le razodela pravo. Da rokodelstva in obertnije niso več ukovane v tisti jarm, ki jih je dozdej tlačil, to je gotovo dobro, in bo poterdil vsak, kdor ne stavi luči pod mernik in komur je svobodno gibanje v vseh rečéh pri sercu. Al če kdo misli, da bo zdaj le kako rokodelstvo ali obertnijo na svojo roko začeti treba, pa bo že srečen in bogat, in pečene pišeta mu bojo same letele v usta, se bo grozno sam sebe goljufal. Zdaj ko bojo rokodelstva in obertništva proste in jih bo veliko več „na svojo roko“ začelo, bojo le tisti dobro izhajali, ki bojo najbolje svojo robo izdelovali in jo najcenejše prodajali. Da bojo pa to zamogli, bojo mogli v svojem rokodelstvu ali obertništvu ali sami dobro izučeni biti ali pa posebno izučene pomočnike imeti, — če ne, jih bojo prekosili drugi, in kmali bojo zaperli svojo delavnišnico ali štacuno ter pobitega serca gledali za mervico premoženja, ki so ga vtaknili v svoj „antverh“, pa jim je hitro po vodi splavalo! Le prebrisana glava, pridna roka in pa poštenost bojo vprihodnje obveljale; kdor se ni nič učil, kdor ne bo pridn in delaven, zraven pa ne pošten, tega bo brez milosti stérlo koló svobodne postave. Čas pravega učenja je tedaj še le prišel z novo postavo! In večidel za tega voljo so nas tiste dežele, v kterih že zdavnej taka postava veljá, prekosile v rokodelstvih in obertnijah. Čeh je bil dober za slabe glave in počasne delavce; svobodno rokodelstvo in obertništvo bo pomoč le prebrisanim glavam in izurjenim delavcom. Za tega voljo so pod krilom svobodne postave vsi poklicani, malo